

JERNEJ KOPITAR, VUK KARADŽIĆ IN BRATA GRIMM

Jernej Kopitar, Vuk Karadžić and the Brothers Grimm

Monika Kropelj

Oddano: 22. 10. 2012 – Sprejeto: 25. 1. 2012

1.02 Pregledni znanstveni članek

1.02 Review Article

UDK 398929Kopitar J.

Izvleček

V članku je predstavljeno delo Jerneja Kopitarja na področju jezikoslovja in ljudskega slovstva v času razsvetljenstva in romantike, predvsem sodelovanje z Jacobom Grimmom in Vukom Stefanovičem Karadžićem. Jernej Kopitar (1780–1844), slovenski jezikoslovec, cenzor in skriptor na Dunaju, je bil eden od utemeljiteljev slavistike in avtor prve slovenske znanstvene slovnice *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* (slov. Slovnica slovanskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, 1809). Prevedel je *Brižinske spomenike* ter izdal *Kločev glagolit* (1836). Bil je razgledan filolog in si je dopisoval s številnimi izobraženci tistega časa, med drugim z Josefom Dobrovským ter Jacobom in Wilhelmom Grimmom. Bil je mentor Vuka Karadžića in ga je spodbujal k pripravi izdaje ljudskega slovstva, slovarjev in slovnice; pri nastajanju marsikaterega Karadžićevega dela je tudi aktivno sodeloval. Predstavil ga je velikemu nemškemu filologu Jacobu Grimmu, ki je Karadžićevo delo strokovno usmerjal in mu utiral pot v svet. V članku je predstavljeno tudi, kako so se prepletale poti bratov Grimm, Jerneja Kopitarja in Vuka Karadžića.

Ključne besede: *Jernej Kopitar, Jacob Grimm, Wilhelm Grimm, Vuk Karadžić, ljudsko slovstvo, ljudske pravljice, ljudske povedke, ljudske pesmi, razsvetljenstvo, romantika, filologija, folklor*

Abstract

The article is focused on Kopitar's work in linguistics and oral tradition at the age of enlightenment and romanticism and on his contribution to the South Slavic publications of folk narratives and linguistics, especially from the perspective of his cooperation with Jacob Grimm and Vuk Stefanović Karadžić. Jernej Kopitar (1780–1844) was a Slovene linguist, censor and scribe in Vienna and was one of the founders of Slavic studies and the author of the renowned first

Slovene scientific grammar book *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark* (Grammar of Slavic languages in Carniola, Carinthia and Styria 1809). He was also the translator of the Freising Manuscripts (*Brižinski spomeniki*). As an accomplished philologist, Kopitar maintained contacts and kept correspondence with numerous intellectuals of that period, notably with Josef Dobrovský and the great German philologists Jacob and Wilhelm Grimm. Some of their letters have been preserved to the present. As a mentor to Vuk Karadžić, whom he encouraged to publish literary folklore, dictionaries, and grammar, he introduced Karadžić to Jacob Grimm who took Karadžić under his guidance. Kopitar and Grimm occasionally participated in Karadžić's publications and introduced his work to Europe. The article focuses on the cooperation among the Grimm brothers, Jernej Kopitar and Vuk Karadžić.

Keywords: *Jernej Kopitar, Jacob Grimm, Wilhelm Grimm, Vuk Karadžić, oral literature, folktales, fables, folk songs, Enlightenment, Romanticism, philology, folklore*

1 Uvod

Razsvetljenstvo in začetki romantike so pustili v slovanskih deželah pomembne sledove tako na kulturnem kot na političnem področju. Gibanje, ki se je začelo na Škotskem z zbirko balad keltskega barda Ossiana *Fragments of Ancient Poetry* (slov. Fragmenti starodavne poezije, 1760) Jamesa Macphersona in z objavo starih angleških pesmi v zbirkah *Five Pieces of Runic Poetry* (slov. Pet primerov runske poezije, 1763) in *Reliques of Ancient Poetry* (slov. Ostanke starodavne poezije, 1765) Thomasa Percyja, je zbudilo v svetu vsesplošno zanimanja za ljudsko slovstvo. V slovanskem kulturnem prostoru pa je še posebej odmevalo delo nemškega pastorja Johanna G. Herderja, ki je ljudske pesmi v smislu Rousseaujevih idej razglašal za naravno poezijo, ki naj tvori temelj za moderno poezijo. V zbirki *Stimmen der Völker in Liedern* (slov. Glasovi narodov v pesmih, 1778/9, 1807) je objavil tudi prevode pesmi romanskih in slovanskih narodov – med drugim srbsko Hasanaginico z naslovom *Klagensang von der edlen Frauen der Asanaga*.¹ Vendar pa se je širši slovanski svet s Herderjevim slavospevom Slovanom v delu *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* (slov. Misli k filozofiji zgodovine človeštva, 1784–1791) seznanil šele potem, ko je nanj opozoril Josef Dobrovský v *Slavinu* leta 1806 (Kidrič, 1930, str. 151).

Na Slovenskem je Marko Pohlin v slovnici *Kraynska grammatika* (1768) prvi predstavil razsvetljenski pogled na ljudsko pesništvo ter s tem povzdignil ljudsko poezijo, pozneje pa je izdal tudi *Kratkočasne uganke* (1788). Po njegovi zaslugi je nastala prva zbirka

¹ Pesem je prevedel Goethe, potem ko jo je objavil Alberto Fortis v *Viaggio in Dalmazia* (1774) (Kidrič, 1929–1938, str. 177; Jezernik, 1988, str. 71–72).

Ljudskih pesmi, ki jo je zbral Jožef Zakotnik (o. Dizma), vendar se ni ohranila; pregovore pa je zbral Janez Mihelič, a tudi ta zbirka je izginila. Kmalu za tem je Anton Janez Zupančič v *Laibacher Wochenblatt* (8. avgusta 1807) objavil poziv za zbiranje ljudskih pesmi in etnografskega gradiva, istega leta pa tudi knjižico *Pegam in Lambergar* (1807). Marko Pohlin je učil tako pesnika Valentina Vodnika kot graščaka Antona Rudeža. Še posebej slednji je zbral veliko ljudskega izročila, ki ga je med drugim pošiljal Valentinu Vodniku, Emilu Korytku, Matiji Ravnikarju - Poženčanu, Janezu Nepomuku Primicu in Jerneju Kopitarju.² Že v mladosti je začel Jernej Kopitar spodbujati zanimanje za ljudsko slovstvo pri svojih rojaki in si je v zvezi s tem dopisoval z Urbanom Jarnikom, Jožefom Rudežem, Matijo Ravnikarjem - Poženčanom, Janezom Nepomukom Primicem in Jakobom Zupanom.³

2 Jernej Kopitar in ljudsko slovstvo

Jernej Kopitar je bil rojen v Repnjah, 21. avgusta 1780, in je bil eden najpomembnejših slovenskih filologov, ki je skupaj s češkim literarnim zgodovinarjem in jezikoslovcem Josefom Dobrovským (1753–1829) utemeljil slovansko filologijo. Leta 1795 so mu starši umrli za koleru in ostal je sirota, vendar se je zanj kmalu po letu 1799, najpozneje pa leta 1803, zavzel baron Žiga Zois, osrednja osebnost slovenskega preporoda, razsvetljenstva in ustanovitelj »literarne republike« (res publica litteraria) (Vidmar, 2011, str. 154). Tako je – po končani normalki in gimnaziji (1791–1798) in po študiju filozofije (1798–1800) v Ljubljani – Jernej Kopitar prišel v hišo Zoisove sestre, poročene pl. Bonazza, kjer je bil zaposlen kot domači učitelj njenega sina Fr. Antona. Ko je ta odšel na Dunaj, je bil Kopitar od konca leta 1803 pa do začetka leta 1804 v Zoisovi hiši tajnik, knjižničar ter varuh Zoisove mineralne zbirke. Člana Zoisovega krožka sta bila tudi pesnik Valentin Vodnik in graščak Anton Rudež, ki sta Jerneja Kopitarja navdušila za ljudsko slovstvo.

Kopitar je že od leta 1804 občudoval Josefa Dobrovskega, ki se je – po njegovem mnenju – kot edini slavist lahko primerjal z Johannom Christophom Adelungom in Augustom

² Rudež je tudi poslal gradivo o kočevskih Nemcih Prusu J. M. Schottkyju za njegov 3. zvezek *Vorzeit und Gegenwart*.

³ Jernej Kopitar je v času svojega študija na Dunaju v Jakobu Zupanu, nečaku ljubljanskega stolnega kanonika Jurija Zupana, videl človeka, ki bi lahko zbral ljudsko izročilo za Slovence. 23. decembra 1808 je Kopitar baronu Zoisu pisal, da je za njegov krog pridobil novega jezikoslovca, predvsem pa sodelavca pri prevodu *Svetega pisma*, s katerim sta želela Zois in Kopitar nadomestiti Japljevo izdajo (Vidmar, 2010, str. 164). Vendar pa je Jakob Zupan zbral le pregovore in nekaj ljudskih pesmi. Pozneje se je Kopitar še večkrat zaman obrnil na katerega od slovenskih zbiralcev ljudskega izročila, da bi izdal pregledno zbirko slovenskega ljudskega slovstva.

Ludwigom Schlözerjem. V *Laibacher Wochenblatt* je Kopitar s člankom *Nachricht an die Freunde der slavischen Literatur* prvi opozoril nanj in na njegov časopis *Slavin*.

Ko je konteso Eugénie L. A. Belegarde poučeval slovenščino, se je Kopitar poglobil v slovensko slovnico in sestavil svojo *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* (slov. Slovnica slovanskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem), ki je izšla po njegovem odhodu na Dunaj leta 1809. V tej prvi slovenski znanstveni slovnici je pri določanju slovnične norme za osnovo vzel jezik kmeta. Ravnal se je po načelu, da jezika ni dovoljeno vpregati v pravila, marveč je treba pravila iskati v jeziku in pri ljudeh, ki ga govorijo.

Ker je Vodnik v pismu 28. januarja 1808 Dobrovskemu od Slovencev omenil le sebe in lastno delo za slovensko slovnico ter je Kopitarja pri poročanju o delu na področju slavistike na Slovenskem popolnoma prezrl, je Kopitar 30. marca 1808 sam pisal Dobrovskemu in ga seznanil s svojim delom za slovnico ter mu predlagal, da bi sam postal njegov korespondent za slovenistiko. Od tedaj sta Dobrovský in Kopitar intenzivno sodelovala in poslej so Kopitarjeve pobude in prošnje za zbiranje slovenskega ljudskega pesništva, ki jih je naslavljal na Slovence, izvirale tudi iz želje ugoditi slovitemu filologu Josefu Dobrovskemu (SBL, 1932, str. 508).⁴ Na Kopitarjevo željo je celo Zois dolgo, čeprav neuspešno, iskal rokopisno zbirko ljudskih pesmi Jožefa Zakotnika in zbirko pregovorov župnika Janeza Miheliča, Pohlinovega učenca in zbiratelja ljudskega izročila.⁵ Zois je Kopitarju poslal tudi »viže resnično narodnega kova«, od katerih je Kopitar 27 pesmi z nemškimi prevodom posređoval Josefu Dobrovskemu (SBL 1932, str. 509).

Kopitar ni dobil službe profesorja grščine, francoščine, italijanščine in kranjščine na ljubljanskem liceju, zato je začel razmišljati o službi v dunajski dvorni knjižnici. Oktobra 1808 ga je Zois poslal na Dunaj, kamor je prispel 5. novembra 1808. Študiral je pravo,

⁴ *Slovenski biografski leksikon* (dalje SBL).

⁵ Marko Pohlin v poročilu, ki se nanaša na dobo Miheličevega župnikovanja v Radečah, ugotavlja, da ima Mihelič »v Radečah krajnske pregovore (Adagia Carniolica), rokopis je precej obsežen in ako bi jih v urejeni in sistematski izdaji objavil, bi izkazal kranjski literaturi nemajhno dobroto«. Ob objavi tega izvestja je bil nabiralec po vsej verjetnosti že mrtev. Kopitar, ki je našel Pohlinovo poročilo šele na Dunaju, a je moral po prvem pismu Dobrovškega sklepati, da je patriarhu slavistike silno mnogo do najdbe Miheličeve zbirke, je 1. februarja 1809 pisal Zoisu: »Po Bibliografiji očeta Marka ima baje neki župnik Mihelič na Dolenjskem v rokopisu zbirko kranjskih pregovorov, do katere je Dobrovskemu, kakor je kazano, silno mnogo.« Zois je dal iskati v Kropi in drugod, a ves napor je bil zaman (Mihelič, Janez. V: SBL, 1933, str. 113).

Kopitar je na Dunaju v Pohlinovi *Bibliotheca Carniolicae* (1803) našel tudi poročilo o diskalceatu očetu Dizmi (Jožef Zakotnik), ki je pod vplivom preporodnega krožka M. Pohlina med ljudstvom zbiral ljudske pesmi, med njimi tudi najstarejše pesmi, kot so *Pegam in Lambergar*, *Jurij Kobila*, *Kralj Matjaž* in *Lepa Vida* (Kopitar, Jernej. V: SBL, 1932, str. 501).

fiziko in prirodopis ter študij prava končal leta 1810. Konec tega leta je prevzel službo domačega učitelja v hiši Romuna Gike. Toda prirojeno nagnjenje do jezikov ga je preusmerilo v študij filologije. Veliko se je zadrževal v dvorni knjižnici in se srečeval s številnimi pomembnimi znanstveniki tistega časa. Čeprav si je poznanstva pridobival tudi sam, je bil vse do leta 1811 še zelo odvisen od Zoisovih priporočilnih pisem. Ta je še posebej potreboval, ko se je od konca leta 1809 potegoval za službo v dvorni knjižnici (Vidmar, 2010, str. 160). 7. septembra 1810 je Kopitar na Dunaju postal cenzor za slovanske in novogrške knjige in 10. decembra 1810 ga je cesar končno imenoval za četrtega skriptorja dvorne knjižnice (Vidmar, 2010, str. 163); maja 1819 je postal prvi skriptor dvorne knjižnice.⁶

Kopitar ni deloval le na področju slovanske filologije, pač pa tudi na področju kulture in politične ideologije. Na Dunaju se je, še preden je dobil službo, uveljavil kot poznavalec južnoslovanskih razmer. Veliko poznanstev je sklenil v gostilni Zum weissen Wolf (slov. Pri belem volku), kjer se je družil z balkanskimi trgovci, da bi se naučil njihovega jezika.

Poleg domačih prijateljev je imel Kopitar širok krog pomembnih znancev in prijateljev tudi v tujini. Med njimi so bili Wilhelm von Humboldt, Friedrich Schlegel in srbski zdravnik in književnik Dimitrije Davidović, ki je skupaj z Dimitrijem Frušičem na Kopitarjevo pobudo in z njegovo pomočjo začel na Dunaju izdajati *Novine Srbske*, ki so izhajale med letoma 1813 in 1821. Stike z Wenzlom Hanko, učencem Dobrovskega, je navezal na začetku leta 1814, ko se je ta začasno mudil na Dunaju. Vuka Stefanovića Karadžića je spoznal leta 1813 na Dunaju, dve leti pozneje pa še Jacoba Grimma, tedaj kasselskega bibliotekarja, ki se je od oktobra 1814 do junija 1815 mudil na Dunaju, kjer je zastopal svojega vojvodo na kongresu. S srbskim metropolitom Štefanom Stratimirovićem se je srečal 22. marca 1817, vendar je z njim zaradi Vuka Karadžića in njegovih jezikovnih reform pogosto prihajal v konflikt. Leta 1818 se je začelo prijateljstvo s srbskim razsvetljencem Pavlom Solarićem, korektorjem slovanske tiskarne v Benetkah. Dopisoval si je tudi s Pavlom Josefom Šafaříkom, ki je bil leta 1819 še domači učitelj v Bratislavi. Med poznejšimi korespondenti je bil tudi Ján Kollár (Kopitar, Jernej. V: SBL, 1832, str. 504).

Da bi uredil vrnitev knjig, rokopisov in drugih dragocenosti, ki jih je Napoleon odnesel z Dunaja, je Kopitar 11. julija 1814 odšel v Pariz. Ob tem se je seznanil s pariškimi

⁶ Šele 24. aprila 1844 (nekaj mesecev pred smrtjo) je dosegel najvišjo čast v svoji službi in je postal prvi kustos in dvorni svetnik. Bil je član najmanj dvajsetih pomembnih evropskih znanstvenih akademij in društev (Pogačnik, 1977, str. 8).

učenjaki, prepisal bolgarski glagolski rokopis, obiskal London in Oxford ter se prek Stuttgarta 14. februarja 1816 vrnil na Dunaj.

Opise slovenskega naroda, ki sta jih Kopitarju pošiljala predvsem koroški pesnik in duhovnik Urban Jarnik⁷ in že omenjeni graščak Anton Rudež, je objavil v *Vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat* (Dunaj 1812). V *Wiener allgemeine Literaturzeitung* je leta 1813 (str. 191, 192) objavil povedko o rebru ajdovske deklice v Gornjem Gradu na Štajerskem,⁸ od katerega vsako leto kane ena kaplja, dokler se ne bo nekoč povsem raztopilo.⁹

Kopitar je tudi poljskemu emigrantu Emilu Korytku leta 1838 dal veliko pobud in poskušal iz mladega entuziasta vzgojiti moža, kakršen je bil Karadžić (SBL, 1932, str. 509), vendar je Korytko prezgodaj umrl, da bi lahko uresničil vse objave kranjskega ljudskega izročila, ki jih je načrtoval. V članku *Historische Frage* v *Wiener allgemeine Literaturzeitung* (1813) je Kopitar popisal slovenske ljudske pesmi o Pegamu in Lambergarju in se ukvarjal z etimologijo imena Pegam iz Beheim. Beležke poljskega grofa Jana Potočkega z njegovega potovanja po Reziji ok. 1790 pa je objavil v članku *Die Slaven im Thale Resia* v *Vaterländische Blätter für den österreichische Kaiserstaat* (1815).

V delu *Patriotische Phantasien eines Slaven* (slov. Rodoljubne fantazije Slovana), objavljenem v *Vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat* (1818), je Kopitar jasno predstavil svojo prepovedno miselnost. Ta članek je zbudil mnogo navdušenja in zaradi njega je Ján Kollár prištel Kopitarja med glavne buditelje slovanske vzajemnosti; Pavel Josef Šafařík pa je v njem dobil idejo za svoje delo *Geschichte der slav. Literatur nach allen Mundarten* (slov. Zgodovina slovanske literature v vseh narečjih) in je prosil Kopitarja, da bi mu zanjo napisal seznam slovenskih pisateljev s kratkimi biografijami. Kopitar je to delo zaupal Matiji Čopu, katerega je spoznal leta 1816 ali 1817 v dvorni biblioteki. Ko je Čop poslal rokopis Šafaříku prek Kopitarja, je ta v pismu zelo ugodno ocenil Čopovo delo. Pozneje pa je Kopitar postal nasprotnik literarnoteoretičnih del Matije Čopa in je tudi največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna, ki je Kopitarju v letih 1825/6 poslal v oceno zvezek svojih slovenskih pesmi, močno skritiziral (SBL, 1932, str. 504). Ko se je leta 1833 sprl s Čopom in Prešernom ter izgubil pravdo za metelčico¹⁰ in ko je po letu 1837 še ostreje nastopil proti Gaju in Ilircem, se je že čutilo,

⁷ Na Dunaju je v Österreichische Nationalbibliothek med Kopitarjevo korespondenco ohranjenih 42 Jarnikovih pisem, ki jih je pošiljal Jerneju Kopitarju med letoma 1813 in 1832.

⁸ Podobna povedka se je ohranila tudi v Crngrobu.

⁹ *Rippe zu Oberburg in Steirmark*. Ponatis v: *Kopitar/Miklošič 1857*, str. 151.

¹⁰ Ko je bil Dobrovský v letih 1820 in 1821 na Dunaju zaradi tiska svoje cerkvenoslovanske slovnice, se je Kopitar še tesneje povezal z njim. Ker Dobrovský ni nameraval sestaviti slovanske abecede, se je Kopitar sam lotil tega problema. Ob »črkopisnem shodu« na Dunaju leta 1820, tj. bil shod za reformo slovanske

da je bila abecedna vojna boj dveh kulturnih dob (Murko, 1908, str. 351). Leta 1829 je umrl Josef Dobrovský, kar je Kopitarja še dodatno prizadelo. Poslej se je posvečal predvsem staroslovanskim spomenikom. Izdal je knjigo *Glagolita Clozianus ...* (slov. Clozov/Kločev glagolit ...) (1836) z glagolskim rokopisom, ki je bil v lasti grofa Cloza iz Tridenta. Knjiga mu je prinesla veliko slavo. V njej je poleg cerkvenoslovanskega teksta v glagolici in cirilski transkripciji z grškim izvirnikom, latinskim prevodom in filološkim komentarjem objavil tudi *Brižinske spomenike* z latinskim prevodom ter razlago (SBL 1932, str. 505).

Poleti 1837 je na lastne stroške potoval v Rim in Bologno, kjer je pregledoval glagolske in cerkvenoslovanske rokopise. Pozneje je bil izbran, da bi v Rimu ustanovil stolico za cerkveno slovanščino, zato je 28. oktobra 1842 ponovno odpotoval v Rim, kjer je nameraval ostati dve leti in Rusinom predavati slovansko književnost.¹¹ Ker pa so Rusini s svojim prihodom odlašali, se je proti koncu aprila 1843 vrnil na Dunaj, in to s hudo pljučno boleznijo. V tem času se je seznanil s Francem Miklošičem, ki je prišel na Dunaj s priporočilom poljskega grofa Ostrovskega. Kopitar je spoznal Miklošičeve velike zmožnosti in mu je leta 1844 priskrbel službo uradnika v dvorni knjižnici.¹² Ko je bolezen vedno bolj napredovala, ga je vzel k sebi rojak prof. Jožef Jenko in 11. avgusta 1844 je umrl. Pokopali so ga na Marxovem pokopališču na Dunaju.

3 Sodelovanje z bratoma Grimm in Vukom Karadžićem

Kopitar se je z velikim navdušenjem zanimal za ljudske pesmi, pripovedi, pregovore in šege in je dolgo iskal nadarjenega slavista, ki bi pod njegovim vodstvom zbral in objavil te »temelje slovenskega slovstva«, vendar ga med Slovenci ni našel, zato je bil toliko bolj navdušen nad Vukom Karadžićem. Kopitar je z vso svojo vplivnostjo in položajem branil svojega izvoljenca Karadžića pred vsemi tožbami in očitki, ki so prihajali iz Srbije, Rusije in z Dunaja, še posebej v pravopisnih in jezikovnih prepirih. Ker je bil Karadžić vedno v gmotnih težavah in brez stalne službe, mu je Kopitar pogosto pomagal tudi z denarjem.

Vuk Stefanović Karadžić (Tršič, 26. oktober 1787–Dunaj, 26. januar 1864) je izviral iz hercegovske kmečke družine, ki se je preselila v Tršič. Bil je slabo izobražen, samouk

pisave, je nastala metelčica (po avtorju Francu Metelku), ki pa ni popolnoma ustrezala Kopitarjevim zahtevam. Zato je pospešil izdajo knjige Dobrovskega *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris* (slov. Načela starih narečij slovanskega jezika) Vienna, 1822 in ji dodal *Epimetra tria* (slov. Trije dodatki).

¹¹ Več o Kopitarjevem delovanju v Italiji glej: Bonazza, 1980.

¹² Miklošič je po njegovi smrti izdal Kopitarjeve *Kleinere Schriften* 1.

in je bil v času srbskega upora pisar; učil se je nemško in bral vse, kar mu je prišlo pod roke. Šolal se je le kratek čas v Srijemskih Karlovcih in je bil pozneje krajši čas učitelj in sodnik. Predvsem pa je veliko potoval in ob tem popisoval ljudsko izročilo in zgodovino krajev. Leta 1813 je Karadžić bežal na Dunaj z vodji srbskega upora zaradi ponovnega napada Turkov na Srbijo in se decembra seznanil s Kopitarjem.¹³ Karadžić je na Kopitarja zaradi svoje inteligence in ljubeznivega vedenja napravil močan vtis. Kopitar je postal Karadžićev najzvestejši prijatelj, učitelj, svetovalec in mecen. V njem je našel moža, ki bo končal anarhijo v srbskem književnem jeziku in postavil temelje za pravopis in književnost. Zato je že istega leta, ko sta se srečala, o njem pisal Jacobu Ludwigu Karlu Grimmu (Hanau, 4. januar 1785–Berlin, 20. september 1863), že tedaj slovitemu nemškemu filologu.¹⁴ Ko je Jacob Grimm leta 1814 po Napoleonovem padcu prišel na Dunaj na veliki dunajski kongres, je tudi osebno spoznal Karadžića, medtem ko je

¹³ Kopitar je po smrti Dositeja Obradovića (1811) iskal srbskega pisatelja, ki bi bil pripravljen in sposoben uresničiti njegovo reformo srbskega knjižnega jezika, kar nista zmogla njegova dopisnika Solarić in Mušicki. Ko je leta 1813 srečal Karadžića, je ta postal njegovo glavno orodje pri uresničevanju srbskega literarnega preroda. O srečanju s Karadžićem je navdušeno pisal baronu Žigi Zoisu 9. marca 1814: »Sem vaši milosti že kaj pisal o lepih srbskih narodnih pesmih, ki jih je dal na mojo spodbudo tukaj natisniti neki izgnanec? Vsega skupaj okoli sto – ena lepša od druge (...) ta srbski izgnanec, prav izjemno odprte glave, je v Karlovcih študiral na treh šolah, zaradi posledic sifilisa pa je na žalost hrom. Po svojih močeh sem si prizadeval sprožiti njegovo zdravljenje.« Vendar se je varovanec temu upiral (Vidmar, 2010, str. 250). Eno zanesljivih znamenj njunega harmoničnega odnosa je bilo, da Kopitar Zoisu ni nikoli napisal niti ene slabe besede o Karadžiću, s čimer se ni mogel pohvaliti skoraj nihče od številnih znancev dunajskega slavista (Vidmar, 2010, str. 251).

¹⁴ Grimm je bil iz ugledne družine, študiral je pravo v Marburgu (1802–05), nato pa še poezijo in literaturo. Bil je bibliotekar v Kasslu, med letoma 1830 in 1837 pa bibliotekar in profesor na Univerzi v Göttingenu, kjer je bil akter protesta Göttingener Sieben (slov. sedmih Göttingenčanov), zato je bil izgnan in se je vrnil v Kassel. Leta 1840 je z bratom Wilhelmom postal član berlinske akademije. Romantični pojem *Naturpoesie* (slov. naravno pesništvo) je kmalu nadomesti s *Volksdichtung* (slov. ljudsko pesništvo), in čeprav je svoje raziskave že realistično usmerjal, je še vedno iskal praobliko ljudske poezije v davniini. Že v mladosti je sodeloval z Achimom von Arnimom in Clemensom Brentanom pri zbirki *Des Knaben Wunderhorn* (slov. Dečkov čudežni rog, 1805), pripravil je komentirano izdajo *Reineke Fuchs* (slov. Lisjak Reinke, 1811, 1812, 1817), *Hildebrandlied* (slov. Hildebrandova pesem, Kassel, 1812) in istega leta z bratom Wilhelmom znamenite *Kinder und Hausmärchen* (slov. Otroške in hišne pravljice, I: 1812; II: 1815). Nedokončano je ostalo delo *Lieder der alten Edda* (slov. Pesmi stare Edde, 1815). Za *Deutsche Sagen* (slov. Nemški miti, I: 1816, II: 1818) sta brata Grimm pretežen del gradiva povzela iz literarnih virov, predvsem iz povedk Johanna Praetoriusa. V tem času je Jacob objavil tudi *Deutsche Grammatik* (slov. Nemška slovnica, 1–4, (1819, 1826, 1831, 1837)) in *Irische Elfenmärchen* (slov. Irske pravljice o vilincih, 1826). Leta 1835 je sledila *Deutsche Mythologie* (slov. Nemška mitologija), kjer je mdr. v pravljicah odkrival mitološke elemente, s čimer je spodbudil t. i. mitološko šolo. Sodeloval je pri izdajah številnih pravljjičnih zbirk drugih narodov, npr. pri objavi finskega epa *Kalevala* (1845), pri *Pentameronu* Giambattista Basila in pri objavah Vuka Karadžića (1854). V svoje literarne študije je pogosto pritegoval srbsko, rusko, finsko, italijansko in grško ljudsko slovstvo in pri tem sodeloval z J. F. Willemsom za nizozemsko, J. Jungmannom za češko in S. B. Lindejem za poljsko literaturo.

bil Kopitar tedaj ravno v Parizu;¹⁵ tako sta se z Grimmom srečala na Dunaju leta 1815 (Glonar, 1938, str. 134). Grimm je takrat začel tudi svojo diplomatsko kariero. Prvi slovanski učenjak, s katerim je stopil v zvezo, je bil Dobrovský, ki je po Brentanovem posredovanju leta 1810 Grimmu poslal svojo revijo *Slavin*. Že naslednje leto sta Grimm in germanist B. J. Docen spodbudila odkritje *Brižinskih spomenikov*. Staro cerkveno slovanščino se je Grimm učil iz *Instituines* J. Dobrovskega, slovenščino iz Kopitarjeve slovnice, ruščino pa iz slovnice J. S. Vaterja (Glonar, 1938, str. 133–134). Prek Jerneja Kopitarja je Grimm Karadžiću poslal tudi *Circular wegen Aufsammlung der Volkspoesie* (slov. Okrožnica glede nabiranja ljudskega pesništva) skupaj s seznamom tedaj znanih pravljicnih zbirk. Grimm je namreč omenjeni *Circularbrief* pripravil že leta 1815, ko je ustanovil Znanstveno društvo za zbiranje folklornega materiala (Vasmer, 1938, str. X, op. 1; Lauer, 1987, str. 8) in je pripravljaj knjigo o nemškem ljudskem pripovednem in pesemskem izročilu, šegah, običajih in igrah.¹⁶ Jernej Kopitar si je dopisoval tudi z Wilhelmom Carlom Grimmom (Hanau, 24. februar 1786–Berlin, 16. december 1859);¹⁷ vendar pa je bilo veliko močnejše sodelovanje z Jacobom Grimmom, ki se je živo zanimal za slovansko filologijo. Velik del njune korespondence se je ohranil v Berlinu v Pruski državni knjižnici (Preussische Staatsbibliothek); s komentarjem jo je objavil Max Vasmer (1938).

Komunikacija med Kopitarjem, Jacobom Grimmom in Karadžićem je bila ves čas prisotna. Karadžić je ljudske pesmi zbiral in izdajal v duhu romantike kot najvišji dosežek ljudske ustvarjalnosti.¹⁸ Prvi dve knjigi je izdal že v letih 1814–15.¹⁹ Kopitar je objavljaj navdušene ocene Karadžićevih del; tako je leta 1815 izšla ocena v *Wiener Literaturzeitung*. Istega leta je Kopitar prevedel prvi del Karadžičeve *Pesmarice* v nemški jezik in ga poslal Goetheju, da bi avtorja imenitnega prevoda Hasanaginice zainteresiral za srbsko narodno pesem; in Goethe je v svojem časopisu *Über Kunst und Altertum* v resnici objavil srbsko pesem *Dioba Jakšića* (slov. Delitev bratov Jakšić). Ko je leta 1819 Jacob Grimm objavil oceno Karadžićevih ljudskih pesmi tudi v *Göttingenische Gelehrten Anzeigen*, se je še povečalo zanimanje nemške javnosti za srbsko ljudsko pesem. Grimm je srbske pesmi cenil celo bolj kot nemške.

¹⁵ Grimm je leta 1814 v pismu Dobrovskemu obžaloval, da se na Dunaju ni mogel seznaniti s Kopitarjem, ker je čutil, da mu njegovo slavistično znanje lahko koristi in da imata skupne znanstvene interese (Glonar, 1938, str. 134).

¹⁶ Tega dela ni napisal, gradivo je ostalo v zapuščini. Objavil pa je razprave o zgodovini nemškega prava *Über die Alterthümer des Deutsches Rechts* (slov. O starinah nemškega prava, 1841) in politike.

¹⁷ V Nacionalni biblioteki na Dunaju je ohranjeno njegovo pismo Kopitarju iz leta 1828 ÖNB: Han. 45/36-1.

¹⁸ Karadžić je pozneje upravičeno ugotavljal, da je bil samo Kopitar tisti, ki ga je naučil ceniti vrednost ljudskih pesmi in ki ga je nagovoril k njihovi objavi (Pogačnik, 1977, str. 30–31).

¹⁹ *Mala prstonarodna slavenoserbska Pesmarica*. Beograd, 1814.

V Kopitarjevem duhu in z njegovo veliko strokovno pomočjo je Karadžić napisal slovnico srbskega jezika (1814),²⁰ v kateri je po Kopitarjevih načelih reformiral cirilico in dosledno izvedel Adelungov fonetični princip. Njegova književna in jezikovna reforma je uresničevala romantično idejo o edinstvu jezika, naroda in ljudske poezije. Karadžić je že pri slovnici sledil Kopitarjevim navodilom, naj ima vsak glas svojo črko, in da je treba slovnico pisati po govoru nepokvarjenega kmeta. Tudi Jacob Grimm se je zavezal za to, da je treba pri pisanju jezikovnih pravil upoštevati čisti narodov govor. Pri ljudstvu je treba iskati besede za dober slovar in zbirati njegove pesmi, povedke, bajke in pregovore, opisati šege in navade. Leta 1834 je objavil skrajšano nemško izdajo Karadžićeve slovnice s svojim predgovorom,²¹ kar je Karadžiću prineslo priznanje tako doma kot v tujini. Grimmov prevod *Male srbske gramatike* (1824) in predgovor imata pomembno mesto v razvoju srbske slavistike. Sočasno pa dokazujeta, da se je Grimm resnično poglobil v slovansko jezikoslovje, etimologijo in mitologijo.

S Kopitarjevim in Grimmovim sodelovanjem je leta 1818 nastal tudi Karadžićev srbski slovar,²² pri katerem je bil Kopitar od oktobra 1816 do marca 1817 zaposlen s prirejanjem latinskega in nemškega dela. To delo morda najbolj nazorno odraža njihovo sodelovanje. Kopitar je poleg prevodov v nemščino in latinščino Karadžiću priskrbel tudi ustrezno literaturo. Grimm pa je svetoval, naj Vuk vključi še realno razlago gesel, kar daje njegovemu slovarju prav posebno vrednost (Glonar, 1938, str. 135). Po izidu je Kopitar vztrajno zavračal Stratimirovičeve kritike in druga pisanja proti Karadžićevi jezikovni reformi (*Wiener Jahrbücher*, 1818). Poskrbel pa je tudi, da je Grimm za svoje delo o nemških pravnih starinah uporabil bogato gradivo, ki ga je Vuk zbral v slovarju (Glonar, 1938, str. 134).

Kopitar si je namreč ves čas prizadeval, da bi svojemu varovancu utrl pot v mednarodni znanstveni svet in da bi še posebej med Nemci pridobil zaslužen priznanje in ugled, ki ga je Karadžić potreboval, če je hotel s svojim reformatorskim delom med svojimi rojaki uspeti. Kopitar in Grimm sta tudi poskrbela, da je Karadžić postal doktor, promoviran na univerzi v Jeni, in član raznih nemških učenih družb.²³ Poleg tega pa tudi, da ga je – kar je takrat v Evropi veljalo kot posebno visoko odlikovanje – leta 1823 v Weimarju sprejel sam Goethe (Glonar, 1938, str. 143; Lauer, 1987, str. 8).

²⁰ *Pismenica serbskog jezika, po govoru prostoga naroda*. Beograd, 1814.

²¹ Vuk St. Karadžić, *Kleine serbische Grammatik mit der Vorrede J. Grimms*. Berlin-Leipzig: G. Reimer, 1834.

²² *Srbski rječnik*. Beograd, 1818.

²³ Karadžić je postal član akademije v Jeni, leta 1824 je bil izbran za dopisnega člana Göttingenskega znanstvenega društva in leta 1849 član berlinske akademije znanosti. Jacob Grimm pa je leta 1849 na Karadžićevo pobudo postal član beograjskega Društva srbske slovesnosti.

Jernej Kopitar je pomagal tudi pisateljici nemškega rodu Therese Albertine Luise von Jacob (Talvj), da je objavila prevod prvega dela Karadžičeve zbirke srbskih ljudskih pesmi, ki jih je prepesnil Goethe pod naslovom *Volkslieder der Serben* (slov. Ljudske pesmi Srbov, 1825–1826).²⁴ Segel pa je tudi do Anglije, saj je Vuka Karadžića povezal z Johnom Bowringom, ki je leta 1826 v reviji *Westminster Review* prebral predstavitev Karadžičevih *Srbskih narodnih pesmi*, ki so izšle v Leipzigu leta 1823–4 (Portridge, 1987, str. 12, 13). Bowring je Karadžičeve *Srbske narodne pesmi* prevedel v angleščino in jih objavil v Londonu.²⁵

Kopitar in Karadžić sta si pogosto dopisovala o ljudskem pripovednem in pesemskem izročilu, o šegah, pravnih običajih, vraževerju in pregovorih (Stojanović, 1907ff). Medtem ko je Karadžić pisal dosledno srbsko, so Kopitarjeva pisma napisana v nemščini. Iz pisem je razvidno njuno intenzivno sodelovanje na vseh področjih Karadžičevega dela.

Grimm in Karadžić sta se osebno razmeroma redko srečala. Konec septembra 1823 je Karadžić obiskal Jacoba Grimma na njegovem domu v Kasslu, ko je potoval po Nemčiji. To srečanje ga je še bolj spodbudilo k zbiranju pripovednega izročila in objave so se v naslednjih letih kar vrstile.

V času Grimmovega bivanja v Berlinu ga je Karadžić obiskal še v letih 1843, 1844, 1854 in 1857. Leta 1853 je objavil knjigo *Srpske narodne pripovijetke, skupio ih i na svijet izdao Vuk Stef. Karadžić u Beču u štampariji Jermenskog monastira* in jo posvetil Jacobu Grimmu. V njej je objavil tudi 166 ugank, Grimm pa je napisal predgovor. Nekatere pripovedi je objavil po spominu iz otroštva, druga besedila pa so mu napisali razni znanci in prijatelji, pisatelji, učitelji, dijaki, trgovci ipd. Opazil je razliko med »ženskimi« in »moškimi« pravljicami, kar je bilo za tisti čas zelo napredno, saj so se s tovrstnimi vprašanji raziskovalci začeli ukvarjati šele pozneje, ko je postal pripovedovalec tisti, ki so mu namenili več pozornosti.

Leta 1836 je Karadžić izdal srbske pregovore *Nardne srpske poslovice*, ki so izšli v dopoljenih izdajah še leta 1849 in po njegovi smrti leta 1900. Objavljal pa je tudi zgodovinske spise ter popise življenja, šeg in pravnih običajev Srbov.

K plodovitemu sodelovanju med Grimmom in Karadžićem je pripomoglo Grimmovo živo zanimanje za vse avtentične manifestacije ljudskega duha, predvsem za tiste, ki so našle svoj izraz v jeziku in pesmi, ter njegovo vse večje zanimanje za slovanstvo.

²⁴ V dunajski Avstrijski nacionalni knjižnici (Österreichische Nationalbibliothek) so ohranjena pisma, ki jih je iz različnih nemških in ameriških mest pisala Kopitarju med letoma 1826 in 1832 (ÖNB: Han. 140/28).

²⁵ *Nardne Srpske Pjesme: Serbian Popular Poetry*. Translated by John Bowring. London, 1827.

Dopisoval si je s številnimi slavisti tistega časa, raziskoval je češke bajke in pesnitev *Ep o polku Igorovem*; zavzemal pa se je tudi za avstroslovansko povezavo (Lauer, 1987, str. 6).

Po smrti Dobrovskega (1829) je Kopitar veljal za najpomembnejšega slavista svoje dobe in Jacob Grimm ga je imel za vodjo vseh slavistov tistega časa (Glonar, 1938, str. 137). Bogata korespondenca, ki se je ohranila med Grimmom in Kopitarjem,²⁶ priča o medsebojnem spoštovanju in sodelovanju (Sauer, 1908; Stojanović, 1907; Vasmer, 1938). Prvo ohranjeno pismo Kopitarja Grimmu je datirano s 4. februarjem 1819 (Vasmer, 1938, str. 1–2). Že v tem pismu je zaznaven Grimmov in Kopitarjev trud za Karadžičevo delo pri zbiranju in rekonstruiranju jezika (Vasmer, 1938, pisma 1, 2).²⁷

Grimma in Kopitarja je družil skupen interes za etimologijo, slovnico in jezikovne spomenike; predvsem pa je iz njunega dopisovanja izžarevalo zanimanje za ljudsko slovtvo in mitološko izročilo. Kopitar je v številnih pismih Grimmu pošiljal informacije o pomenu in etimologiji slovanskih, pa tudi grških in albanskih besed; o slovnici in o slovenskem pripovednem izročilu, o basnih in bajeslovju, ki jih je Grimm potreboval pri pisanju svojih del. Tako je Kopitar mdr. pisal o svetem Korantu, o Torki, kresu in Kresniku, Velesu, Perunu, ter razlagal pojme, kot so kolednica in kupalo (Vasmer, 1938, str. 95–104; 135–138). Izmenjala sta si mnenja o jezikovnih raziskavah albanščine, vlaščine, bolgarščine, keltščine in bretonščine (Vasmer, 1938, str. 15–16). Dopisovala sta si tudi o Kopitarjevi »panonski teoriji«, s katero je poskušal razložiti izvir stare cerkvene slovanščine. Grimm je najprej z njim soglašal, ko pa je izšel *Kločev glagolit*, torej prav knjiga, s katero je Kopitar nameraval ubraniti svojo teorijo, je Grimm jasno spremenil svoje mnenje in je postal zagovornik »makedonsko-bolgarske teorije«; v recenziji se je pridružil Kopitarjevim »nasprotnikom«, npr. Šafařiku, Köppenu in Vostokovu. To je nekoliko skalilo njuno prijateljstvo.²⁸ Vendar pa se je po krajšem redkobesednejšem obdobju njuno sodelovanje nadaljevalo. Pošiljala sta si literaturo in izmenjavala mnenja o različnih tedanjih filologih in o strokovnih publikacijah s področja jezikoslovja, literature, mitologije in etnologije vse do konca poletja 1842, ko se je Kopitarjevo zdravstveno stanje močno poslabšalo. Zadnje ohranjeno Kopitarjevo pismo Grimmu je datirano s 5. julijem 1842.

²⁶ Danes bogato Kopitarjevo korespondenco in med drugim tudi pisma Jacoba Grimma hrani Avstrijska nacionalna knjižnica na rokopisnem oddelku pod signaturo 11/57-3. Han. Njuno korespondenco je objavil Max Vasmer leta 1938.

²⁷ Grimmova ocena Karadžičevega slovarja je izšla na pobudo J. Kopitarja v *Göttingischen Gelehrten Anzeigen* 10. april 1819, 569–578; Grimmova ocena Karadžičeve Pesmarice 1–2 pa v *Wiener Allgemeine Literatur Zeitung* 1815, 1168ss. in 1816, 314ss.

²⁸ Edini, ki je Kopitarju pri tem ostal zvest do svoje smrti, je bil njegov veliki učenec Miklošič; s svojim ugledom je življenje te teorije umetno podaljšal za nekaj desetletij. Dokončno jo je zavrnil hrvaški filolog, Miklošičev naslednik na dunajski slavistični stolici – Vatroslav Jagić.

4 Zaključek

Kopitar se je proti koncu svojega življenja sprl s svojimi rojaki: France Prešeren ga je označil za »visokega Gromovnika«, marsikdo ga je tudi neupravičeno omalovaževal, da je zapustil manj knjig kot drugi vodilni slavisti njegove dobe. Kopitarjev razdražljivi značaj je dodatno pripomogel k njegovi nepriljubljenosti, čeprav je bil v tujini zelo občudovan zaradi svojega izjemnega znanja in inteligence. Jacob Grimm ga je imenoval »monstrum scientiarum«. Kopitar je postal v slavistiki nepriljubljen tudi zaradi svojega nasprotovanja praškim slavistom in Rusom, kar se je kazalo v odklanjanju češkega preporeda in Hankovih falzifikatov. Pravičnejša do njega sta bila njegova sodobnika Jacob Grimm in Leopold Ranke. Ranke, ki je Kopitarja tudi osebno dobro poznal, je po Kopitarjevi smrti žalujočemu Karadžiću pisal: »Mnogo ste zgubili z njim, tudi jaz, lahko pa rečeva celo: ves svet. Bil je mogoče najboljši filolog, z najobsežnejšim in najtočnejšim znanjem, kar jih je celo avstrijsko cesarstvo premoglo.« (Glonar, 1938, str. 137) Karadžić je sam dobro vedel, da se mora za svoje dosežke zahvaliti najprej Kopitarju, nato pa Grimmu (Glonar, 1938, str. 135), ki je poskrbel predvsem za Vukovo »evropsko slavo«.

Karadžićevo delo z zbiranjem ljudskega izročila, predvsem ljudskega slovstva, je bilo izjemno. Številnim objavam, ki jih je izdal sam, so sledili prevodi.²⁹ Odbor za izdajanje Karadžićeve zapuščine je objavil njegova zbrana dela in rokopisno gradivo *Sabrana dela Vuka Karadžića*, ki so izšla v 36 knjigah v Beogradu (1965–1974). Vendar sta v svetu danes poznana le Karadžićevo delo in njegovo sodelovanje z Jacobom Grimmom, medtem ko za Jerneja Kopitarja in njegovo vlogo pri opusu Vuka Karadžića skorajda nihče ne ve, čeprav je Kopitar Karadžića tako rekoč »ustvaril«. V skupnem sodelovanju so se uresničevali zelo različni interesi in cilji.

Tako Grimm kot Karadžić sta za svoj narod pripravila temelje jezika, slovnico ter slovar in narodno poezijo. Grimm je poleg tega pripravil tudi mitologijo, pravne starine ter etimologijo; Kopitar je za svoj narod pripravil slovnico in študije o stari cerkveni slovanščini in etimologiji. Sodelovanje med Grimmom, Karadžićem in Kopitarjem je usmerjala želja po utrditvi nacionalne samozavesti, poleg tega pa tudi Grimmovo prepričanje o sorodnosti med germanskimi in slovanskimi jeziki ter njegovo prepričanje, da v slovanskih jezikih leži ključ za razumevanje etimologije germanskih besed (Vasmer, 1938, str. VII). Pravzaprav bi lahko rekli, da je poskušal Jacob Grimm s slovanskim jezikom osvetliti germanske jezikovne starine in korenine. Z medsebojnim sodelovanjem so se njihove raziskave bogatile in dosežki vseh treh so dobili neprecenljivo vrednost.

²⁹ V nemščini je izšla njegova zbirka pravljic: *W. Stephanowitsch Karadschitsch: Volksmärchen der Serben* (1854), kjer je objavljenih 50 pravljic in ok. 1000 pregovorov v prevodu njegove hčerke Wilhelmine. Po njegovi smrti je za izdajanje njegove zapuščine poskrbela vdova Ana.

Literatura

- Bonazza, S. (1980). *Bartholomäus Kopitar Italien und der Vatikan*. München: Dr. Dr. Rudolf Trofenik.
- Glomar, J. (1938). Korespondenca med Kopitarjem in J. Grimmom. *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 29, str. 132–141.
- Grimm, J. in Grimm, W. (1812, 1815). *Kinder- und Hausmärchen I, II*. Kassel (2. Ed. 1819).
- Jezernik, B. (1988). O metodi in predsodkih v delu Alberta Fortisa. *Traditiones* 17, str. 71–85.
- Karadžić, V. Stefanović. (1897). *Srbske narodne pripovetke i zagonetke*. Skupio ih i na svijet izdao Vuk Stef. Karadžić. Biograd: Državna štamparija Kraljevine Srbije.
- Karadžić, V. Stefanović, Stojanović, L. (1907–1913). *Vukova Prepiska*, 1–7. Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srbije.
- Karadžić, V. Stefanović. (1965–1974). *Sabrana dela Vuka Karadžića*, 1–36. Beograd.
- Kidrič, F. (1930). *Dobrovský in slovenski prepored njegove dobe*. Ljubljana: Znanstveno društvo v Ljubljani. (Razprave znanstvenega društva v Ljubljani 7).
- Kidrič, F. (1934). *Korespondenca Janeza Nepomuka Primica 1808–1813*. Ljubljana: Znanstveno društvo v Ljubljani. (Korespondenca pomembnih Slovencev).
- Kidrič, F. (1939). *Zoisova korespondenca 1808–1809*. Ljubljana: AZU. (Korespondenca pomembnih Slovencev).
- Kopitar, J., Miklošič, F. (1857). *Barth. Kopitars Kleinereschriften. Herausgegeben von Fr. Miklosich*. Wien: Friedrich Beck's Universitäts-Buchhandlung.
- Kopitar, J., Nahtigal, R. (1944, 1945). (Ur.) *Jerneja Kopitarja Spisov II. del*, 1–2. Ljubljana.
- Krakar, L. (1970). Jernej Kopitar, posrednik med srbsko in hrvaško narodno poezijo in Goethejem. *Slavistična revija* 17/2, str. 195–207.
- Lauer, R. (1987). Jakob Grim in njegov prijatelj Vuk Karadžić. V: *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, str. 5–10. Beograd: Matica srpska.
- Mojašević, M. (1983). *Jakob Grim i srpska narodna književnost*. Beograd: SANU.
- Murko, M. (1908). Kopitar in Vuk Karadžić. *Ljubljanski zvon*, 27, str. 281–356.
- Partridge, M. (1987). Vuk Karadžić i Engleska. V: *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, str. 11–23. Beograd: Matica srpska.
- Pogačnik, J. (1969). *Zgodovina slovenskega slovstva II: Klasicizem in predromantika*. Maribor: Obzorja.
- Pogačnik, J. (1977). *Jernej Kopitar*. Ljubljana: Partizanska knjiga. (Znameniti Slovenci).
- Prijatelj, I. (1926). Korespondenca med Vodnikom in Kopitarjem. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 5, str. 121–143.
- Rotar, J. (1987). Jernej Kopitar in Vuk Karadžić. V: J. Mahnič (Ur.), *Jernej Kopitar v Vukovem letu*. Ljubljana: Kulturna skupnost Ljubljana-Šiška. 1987, str. 39–46.
- Sauer, A. J. (1908). Grimm Briefwechsel mit slaw. Gelehrten. *Prager Deutsche Studien* 8, str. 585–626.
- SBL 1932 = E. Kernc (1932). Kopitar Jernej. V: *Slovenski biografski leksikon I*. Ljubljana, 1925–1932.

- SBL 1933 = F. Kidrič (1933). Mihelič Janez. V: *Slovenski biografski leksikon II*. Ljubljana, 1933–1952.
- Stanonik, M. (2009). *Zgodovina slovenske slovstvene folklore. Od srednjega veka do sodobnosti*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Stojanović, L. (1924). *Život i rad Vuka Stef. Karadžića*. Beograd - Zemun.
- Sturm-Schnabl, K. (1991). *Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit den Südslaven/Korespondenca Frana Miklošiča z Južnimi Slovani*. Maribor: Obzorja.
- Toporišič, J. (Ur.). (1996). *Kopitarjev zbornik*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Vidmar, L. (2010). *Zoisova literarna republika. Vloga pisma v narodnih prerodih Slovencev in Slovanov*. Ljubljana: Založba ZRC (Studia litteraria).
- Vasmer, M. (1938). *B. Kopitars Briefwechsel mit Jakob Grimm. Aus den Abhandlungen der Preußischen Akademie der Wissenschaften Jahrgang 1937*. Phil.-hist. Klasse. Nr. 7. Berlin: Verlag der Akademie der Wissenschaften.

dr. Monika Kropelj

Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: monika@zrc-sazu.si

